

Slutreplik: Nyfiken grundforskning kan inte kommenderas fram

Dagens Nyheter den 25 april 2022

Vårt debattinlägg om misslyckad industripolitik och boken "Questioning the entrepreneurial state" har rört upp känslor hos bland annat en grupp klimat- och energiforskare samt hos Teknikföretagen. Vi välkomnar denna debatt kring ett för Sverige och svensk industri mycket angeläget ämne.

Teknikföretagen har en poäng i att de strategiska innovationsprogrammen kan ha en "viktig roll för att skapa samverkan". Dock behöver utformningen av programmets innehåll, inriktning och utformning, enligt vår uppfattning, diskuteras och revideras.

Det är exempelvis ett problem i sig att "programmen har samlat de centrala aktörerna inom respektive område bakom en gemensam, aktörsdriven agenda och de arbetar därmed i samma riktning", då de radikala innovationer som hållbar omställning kräver sällan uppstår bland de centrala aktörerna i en viss bransch. Fordonsindustrins snabba omställning mot elbilar kan till stora delar tillskrivas en entreprenör (Elon Musk) och inte en framsynt industripolitik av EU, nationer eller myndigheter.

Idén bakom innovationsprogrammen baseras på antagandet att innovation handlar om samverkan. Innovation handlar även om konkurrens, mellan såväl teknologier som företag. Skulle Uber kunna ingå i ett innovationsprogram tillsammans med taxinäringen? Kan snabbväxaren Einride ingå i ett samverkansprogram med konkurrenterna Scania och Volvo? Rimligen inte, och utfallet blir då i praktiken att entreprenörerna trängs ut och de etablerade aktörerna gynnas. Stora innovationsprogram riskerar därför att cementera rådande strukturer snarare än att bidra till nödvändig förändring.

De tio klimat- och energiforskarna menar att vi är "entreprenörsforskare utan egna svar på hur klimatkrisen ska lösas" och att vi vill "ta luften ur en redan alltför svag politisk vilja" samt "blint förlita (oss) på marknadskrafter". Detta är vantolkningar och ett värdeladdat språkbruk som kanske inte är helt nödvändigt.

Vi är inte emot att staten satsar resurser på att lösa samhällsutmaningar. Vi vill däremot peka på behovet av att jobba med vetenskapliga metoder. Exempelvis finns beprövade mekanismer för att företagen ska internalisera sina koldioxidkostnader (till exempel genom skatter och skatteväxling), en politik som varit extremt framgångsrik i Sverige enligt färsk prisbelönt forskning.

De radikala innovationer som kommersialiseras har också ofta sin bas i nyfikenhetsdriven grundforskning som inte kan kommenderas fram av vare sig företag eller myndigheter utan sker av oberoende forskargrupper som verkar i konkurrens. Sådana medel minskar nu när alltmer forskningsanslag kanaliseras till riktade industrisatsningar.

De tio klimat- och energiforskarna menar vidare att högt ställda klimatambitioner "kräver i sin tur kompetenta politiker och tjänstemän som klarar av att ifrågasätta, ställa motkrav och stimulera alternativ till de planer som industrin presenterar". Vi ifrågasätter inte svenska tjänstemäns kompetens och välvilja. Problemet är dock att politiker och tjänstemän per definition inte kan ha förmågan att i detalj reglera eller stötta vilka aktörskonstellationer som bör satsa på innovation och hur, samt vilka teknikspår som till slut kommer att visa sig lyckosamma.

Det är intressant att klimat- och energiforskarna skriver att Gobigas-projektet och etanolsatsningarna lika gärna kan "ses som exempel på en alltför svag industripolitik". Båda dessa exempel kostade miljarder, detta med mycket tveksamt utfall. Det känns rimligt att fråga sig om dessa medel hade kunnat användas till mer angelägna kostnadsposter i den statliga eller kommunala budgeten.

Problem uppstår när stater, EU och expertmyndigheter ställer stora resurser till förfogande och därefter börjar styra vilka investeringar som ska göras. Så är fallet oavsett om vi har kompetenta tjänstemän och forskare eller inte. Halvledare krävs exempelvis för att ställa om fordonsflottan. Ännu ett potentiellt skräckexempel är här med den halvledarproduktion som nu planeras inom EU med betydande finansiering från EU-medel, en total investering om ungefär 40 miljarder euro.

Stat och myndigheter har en viktig roll att spela, men enligt vår uppfattning är denna roll en annan än vad de tio klimat- och energiforskarna tänker sig. Vi behöver mindre centralstyrning och mer av en stat som fokuserar på kärnuppgifter så som immaterialrättsligt skydd, snabb och effektiv tillståndsanalys, och välunderhållen kollektiv infrastruktur.

Detta skapar grogrunden för samhällsnyttiga marknadslösningar där såväl stora som små företag experimenterar i olika aktörskonstellationer och med olika teknikspår. Statens roll är då att se till att incitamenten och de institutionella förutsättningarna finns för sådana dynamiska processer.

Mer utrymme för entreprenöriella initiativ och mindre statlig detaljstyrning. Så skapas förutsättningar för framväxt av de nya teknologier som möjliggör lösningar på de akuta miljö- och klimatproblem som Sverige och världen står inför.

Christian Sandström, bitr professor, Internationella handelshögskolan i Jönköping, och Ratio

Karl Wennberg, professor, Handelshögskolan i Stockholm

Amar Bhidé, professor, Tufts university

Anna Brattström, docent, Lunds universitet

Pontus Braunerhjelm, professor, Kungliga Tekniska högskolan

Sinclair Davidson, professor, RMIT Australia

Olof Ejermo, professor, Lunds universitet

Johan Frishammar, professor, Luleå tekniska universitet

Magnus Henrekson, professor, Institutet för näringslivsforskning

Mats Magnusson, professor, Kungliga Tekniska högskolan

Jerker Moodysson, professor, Internationella handelshögskolan i Jönköping

Jason Potts, professor, RMIT Australia

Patrik Tingvall, professor, Södertörns högskola

Siri Terjesen, professor, Norwegian school of economics

Martin Wallin, bitr professor, Chalmers tekniska högskola